

Det önskvärda barnet

Anette Emilson

Syftet är att vinna kunskap om...

...fostran uttryckt i vardagliga kommunikationshandlingar mellan lärare och barn i förskolan

... de värden som medvetet eller omedvetet kommuniceras i mötet mellan lärare och barn, liksom hur denna kommunikation går till

... aspekter i fostransprocessen som kan rubba hierarkiska maktstrukturer

Fostran

- Intersubjektiv innebörd – en utmaning
- Subjekt – subjekt – relation
- Språkligt konstruerad – värden är språkligt burna

Värden: Något som erfars, uttrycks och förhandlas tillsammans med andra

Fostran till social ordning

- Strukturell disciplinering (Ehn, 1983; Ekström, 2006; Henckel, 1990; Nordin-Hultman, 2004)
- Ansiktslös/opersonlig (Ehn, 1983; Nordin-Hultman, 2004)
- Osynlig (Hultqvist, 1990)
- Lek (Tullgren, 2003)
- Vänlig maktutövning (Bartholdsson, 2007)

Fostran till omsorg om andra

- Kvinnobaserat arbete – idén om omsorg
(t.ex. Gannerud & Rönnerman, 2006; Thronton & Goldstein, 2006)
- Omsorg via rutinsituationer (t.ex. Ekström, 2006)
- Forskning om etik och moral – betoning på barns relationer till varandra (Johansson, 2002)

Fostran till demokrati

- Barns inflytande och delaktighet är begränsat och att det hänger samman med lärares attityder, regler och makt

(t.ex. Aspán, 2005; Dickinson & Smith, 1991; Forsberg, 2000; Halldén, 2003; Odelfors, 1996; Selberg, 1999; Sheridan, 2001)

(Barn och vuxna kan utvecklas tillsammans i samspel som präglas av en ömsesidig relation (Bae, 1992, 2004))

Datakonstruktion

- Videoobservation av interaktioner mellan lärare och barn
- 3 förskolor: 46 barn (22 pojkar + 24 flickor) och 10 lärare deltog
- 115 situationer – 777 min analyserad film

Teoretiskt ramverk

Kommunikations- handlingar	Makt & Kontroll
Habermas (1995): Strategiskt handlande Kommunikativt handlande	Bernstein (2000) Stark/svag klassifikation Stark/svag inramning

Strategiskt & kommunikativt handlande

- Strategiskt handlande
 - Socialt handlande som är mål- och framgångsorienterat
 - Subjekt-objekt-relation
- Kommunikativt handlande
 - Socialt handlande som är förståelseorienterat
 - Subjekt-subjekt-relation

Klassifikation och inramning

■ Klassifikation...

- ...har med makt att göra
- ...används för att förklara relationen mellan kategorier, t.ex. olika ämnen i skolan
- ...kan vara stark eller svag

■ Inramning...

- ...avser vem som kontrollerar vad i kommunikationen
- ...fokuserar vad och hur något kommuniceras
- ...kan vara stark eller svag

Stark lärarkontroll – strategiskt förhållningssätt

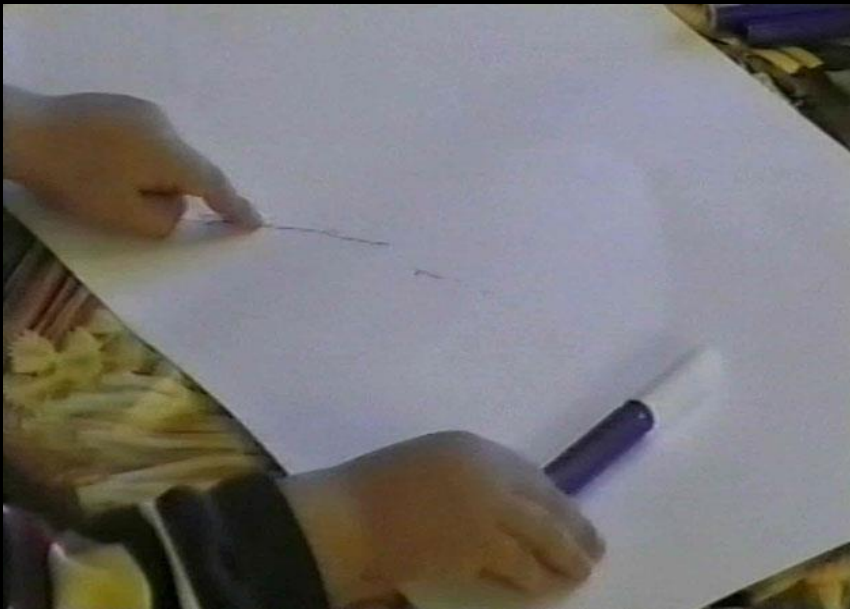
- Läraren planerar verksamheten utifrån sitt eget perspektiv
- Barnet blir till objekt för lärarens undervisning. Läraren är den aktiva och barnet blir till en passiv mottagare
- Fokus på vad som kan vara nyttig kunskap i framtiden

Svag lärarkontroll – kommunikativt förhållningssätt

- Läraren planerar verksamheten med utgångspunkt i barnets samlade erfarenheter
- Både lärare och barn är aktiva och bidrar till att kommunikationen utvecklas
- Fokus på att skapa meningsfulla sammanhang här och nu

Små barns delaktighet relaterat till lärarkontroll

Stark klassifikation & inramning

Svag klassifikation & inramning

Snigelsituationen

Resultat , studie I

- Stark klassifikation och inramning - begränsar barnens delaktighet
- Svag klassifikation och inramning - gynnar barnens delaktighet på barnens egna villkor
- Svag klassifikation utvecklar en kvalitativt annorlunda lärarkontroll
- Det måste finnas något att vara delaktig i för både lärare och barn- en delad verklighet/korrespondens mellan den vuxnes och barnets perspektiv

Kritisk fråga

- Är det så att barns delaktighet och inflytande alltid begränsas av stark lärarkontroll?

Små barns inflytande i samlings-situationer

Frågeställningar

- Vilka möjligheter har barnen att göra egna val?
- Vilka möjligheter har barnen att ta egna initiativ?
- Hur framträder lärarkontrollen?
- Hur framträder fasta strukturer som regler och rutiner?

Fyra kategorier

- Inget inflytande – stark lärarkontroll genom inramning
- Möjligheter till val och initiativ – lärarkontroll av kommunikativ karaktär
- Barnen gör fria val utifrån egna initiativ – lärarkontroll genom lekfullhet och emotionell närvaro
- Ett formaliserat försök att ge små barn inflytande – stark lärarkontroll

Resultat, studie II

- Barnens inflytande var begränsat
- Barnens inflytande var avhängigt lärarens kontroll
- Stark lärarkontroll upprätthålls på olika sätt
- Stark lärarkontroll behöver inte nödvändigtvis begränsa barnens inflytande – det beror på hur den starka kontrollen upprätthålls.
Klassifikationen kan således vara stark men inramningen bör vara svag

Kritisk fråga

- Om nu vare sig delaktighet eller inflytande kommunicerades särskilt ofta, vilka värden är det då som uppmuntras i mötet mellan lärare och barn?

Resultat, studie III

...prestera

...inte skada andra

...vara
självständiga

...förstå och
känna med
andra

...lyda vuxna

...hjälpa andra

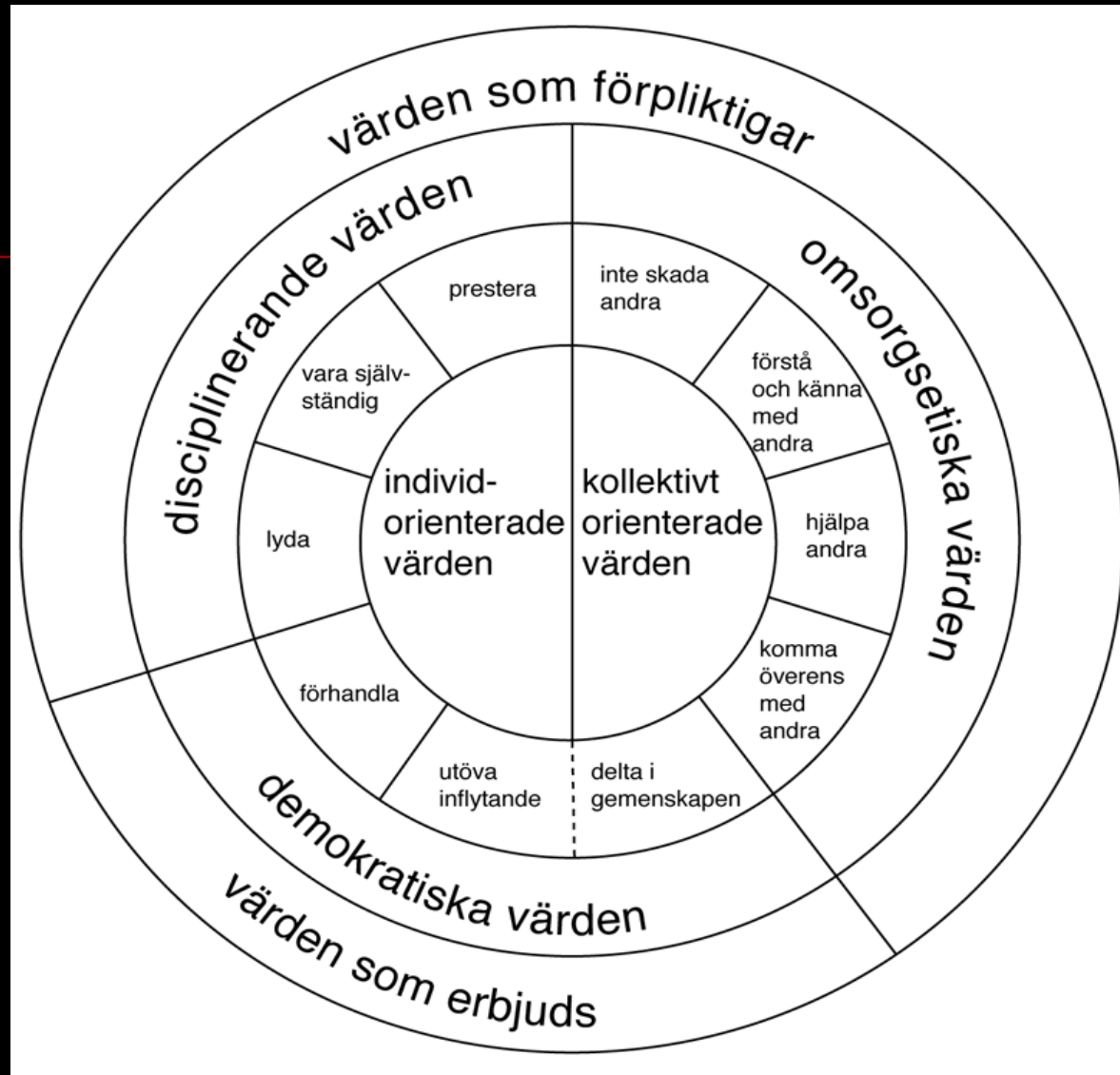
...komma
överens

...förhandla

...utöva inflytande

...delta i gemenskapen

Värden kommunicerades på olika sätt (KH+SH) och kommunikationens vad-aspekt tycks hänga samman med dess huraspekt, d.v.s. hur läraren kommunicerar förefaller få konsekvenser för vad som blir möjligt att kommunicera.

Väsentliga aspekter i intersubjektiv fostran

Närmandet av
barns
perspektiv

Lekfullhet

Emotionell
Närvaro

När dessa aspekter
genomsyrade
kommunikationen
fördelades makten
och barnen föreföll
genuint delaktiga

Dokumentation, kommunikation och värden i förskolan

Anette Emilson
Ingrid Pramling Samuelsson

Ett mail

"Som det är nu så överöses vi med krav på dokumentation av vårt arbete. Det är ju naturligtvis viktigt men det påverkar faktiskt de vuxnas emotionella närvaro i mötet med barnen. Kravet på dokumentation har tagit över... Man finns i barngruppen. Det händer saker, här och nu, och jag tänker: Åh det här borde jag ju fotografera! Eller, det här måste jag skriva i mitt block!!! (Kravet på dokumentation) Så tar jag fram kameran... måste kanske hämta den... och vips är stunden av magi borta //...// Dokumentationen tar sådan tid och kraft att vi aldrig hinner med att tala om det som är grunden för en bra lärandemiljö..."

(Elisabeth, forskollarare)

Forskningsfrågor

- Vad karaktäriserar kommunikationen mellan förskollärare och barn när förskolläraren samtidigt dokumenterar?
- Vad står i fokus för dokumentationen?

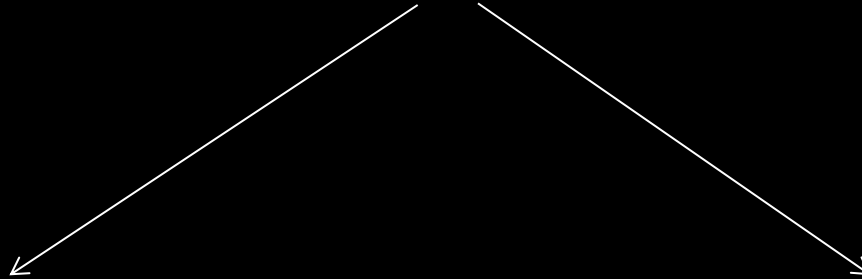
Begrepp

- *Dokumentation*: samla in, analysera och kategorisera för att göra något tydligt
- *Vardagliga kommunikationshandlingar*: när lärare och barn på ett eller annat sätt är vända mot varandra och svarar upp på varandras signaler.

Data

- Videoobservationer
- Två förskolor
- 30 barn (1-3 år) och 7 förskollärare
- 157 minuters videofilm fördelade på 15 dokumentationssituationer
- Situationerna varierar i längd från 4 till 23 minuter

Dokumentationssituationer

Förskollärare som
tysta betraktare

Förskollärare som
ivriga förespråkare

Dokumentation – ingen kommunikation

- Förskollärare som tysta betraktare
 - Håller sig i bakgrunden
 - Eftersträvaransvärt: bygga högt (kompetensvärden, prestera)
- Barns görande/prestationer dokumenteras

Dokumentation – styrd kommunikation

- Förskollärare som uppmuntrar specifika upptäckter
 - Båda aktiva men inte tillsammans
 - Eftersträvansvärt: måla droppar (prestera, ta och följa instruktioner)
- Barns görande/prestationer dokumenteras

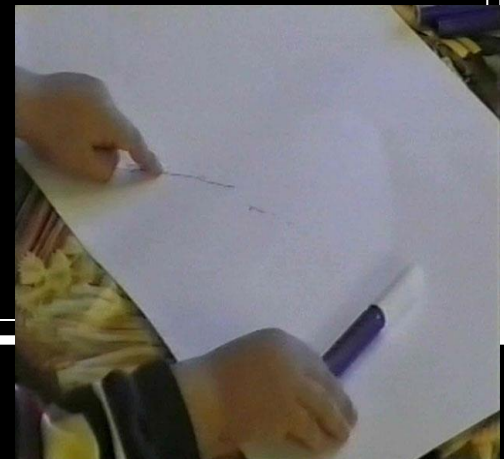
Slutsatser

Vad karaktäriserar kommunikationen?

- Kommunikationen är strategisk
- Tysta betraktare – Ivriga förespråkare

Vad dokumenteras?

- Barns prestationer/görande dokumenteras
- Abstrakta uppgifter

Att diskutera

- Läs in er på den grafiska figuren i ppt:n och diskutera den utifrån egna värderingar och erfarenheter.
- Diskutera värden i relation till dokumentation/pedagogisk dokumentation, och möjliga konsekvenser av att det är just barns prestationer/görande som dokumenteras.

Att diskutera

- Hur-aspekten i kommunikationen har stor betydelse för vad-aspekten. Diskutera hur kommunikationen mellan praktiker och barn ser ut i er verksamhet och i dokumentations-situationer relaterat till de teoretiska begreppen strategiskt och kommunikativt handlande. Ge exempel på situationer då respektive kommunikationssätt kan vara lämpligt att använda.

Att diskutera

- Diskutera de tre kvaliteterna: närmandet av barns perspektiv, emotionell närvaro samt lekfullhet utifrån innebörder, nyttoaspekter och konsekvenser.
- I studien framkom att de uppgifter och utmanande frågor barnen får har en hög grad av abstraktion. Diskutera detta och jämför med egna erfarenheter.